

УКРАЇНСЬКА ВЛАДНО-ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ю. П. Крисюк

У статті розглянуто питання формування владно-політичних еліт, зокрема й української, визначено її специфічні риси та схеми формування, окреслено перспективи розвитку.

Ключові слова: *владно-політична еліта, теорія еліт, виконавча влада, політичний істеблішмент.*

Загальновідомо, що характерною рисою сучасного українського політичного процесу є розбіжність формальних установок і правових норм з реальним характером функціонування нових політичних інститутів. Осмислення даного положення призводить до необхідності всебічного дослідження сучасної владно-політичної еліти в Україні як ключового політичного суб'єкта, який володіє владними ресурсами й легітимним правом на формування державної політики та прийняття найважливіших рішень.

Термін «еліта» ввійшов у наукову термінологію на рубежі XIX–XX ст. У широкому соціологічному контексті ним позначається вищий, відносно замкнений за чисельністю прошарок суспільства, контролюючий його основні економічні, політичні і культурні ресурси. При розгляді еліти стосовно до сфери політики вчені оперують двома близькими, але не ідентичними термінами: «політична еліта» і «володарююча еліта». Найбільш містким є поняття «володарююча еліта»: це всі групи, які можуть і реально здійснюють вплив на владу [1, с. 190].

Провідною світоглядною й філософською концепцією про роль і значення окремої групи людей, невеликої тісно згуртованої частини суспільства (еліти), її вплив на різні сфери економіки чи політики є «теорія еліт». Ця система характеризує еволюцію наукових і соціальних досягнень (перетворень) як результат об'єднаних зусиль невеликого колективу учасників, пов'язаних між собою

спільними цілями та ознаками. Засновниками цієї теорії були італійці – соціолог Вільфредо Парето та юрист і соціолог Гаetano Моска. Ними була висунута концепція «зміни еліт», згідно з якою основою суспільних процесів є боротьба еліт за владу [2].

Вітчизняна владно-політична еліта являє собою нечисленну згуртовану групу, члени якої володіють конкретними інструментами влади, і диференціюються відповідно до складної внутрішньої структури. При цьому критерієм для виділення основних видів політичної еліти є обсяг владних функцій, яким вони наділені.

Діяльність політичних еліт складається як результат взаємодії всіх гравців політичної арени. Вітчизняні владно-політичні еліти змушують кожного громадянина України зважати на їхні вимоги, норми і рольові очікування з метою консолідації в цілісні самостійні політичні утворення. У зв'язку з цим характеристика всіх представників, що входять в політичні еліти пов'язана з тим, що суб'єктами даної своєрідної селекційної діяльності є самі еліти.

Формування української владно-політичної еліти проходило за такими схемами:

- перехід колишньої радянської номенклатури в демократичну політичну еліту;
- висунення на керівні посади колишніх партійних працівників з нижчої і середньої ланки за умови їх абсолютної відданості новим першим особам держави та політичної влади в цілому;
- значне збільшення частки представників бізнесу та олігархічних структур в політичній еліті.

Утворена із зазначених вище груп українська владно-політична еліта мала ряд специфічних рис, серед яких можна виділити такі, як:

- здійснення практичної діяльності з опорою на принцип використання управлінських команд, підпорядкованих главі виконавчої влади;
- наявність на кожному управлінському рівні відповідних керівників з особисто відданими їм командами;
- ретельно маскована залученість представників пануючої еліти в розподілі і незаконному привласненні державної власності;
- частота знаходження зв'язку між представниками політичної еліти й організованою злочинністю, що знайшло відображення в лобюванні інтересів останньої.

Саме тому з плином часу українська владно-політична еліта все в більшій мірі набувала рис замкнутого утворення, де процес стихійного рекрутингування фактично був уже завершений, тоді як підбір на керівні посади знову набув рис радянського номенклатурного підходу.

Проведені в різні періоди емпіричні дослідження владно-політичних еліт дозволяють переконатися в тому, що, в кращому випадку, лише окремі представники в українському політичному істеблїшменті можуть за їх внутрішньою мотивацією і стратегічним баченням бути віднесені до справжньої політичної еліти.

За своєю суттю владно-політичні еліти залишаються роз'єднаними, які думають про тимчасові інтереси, але найголовніше – не хочуть впоратися з тими завданнями в суспільстві, які диктує їм їх елітний статус. Таким чином, вітчизняна владно-політична еліта продовжує залишатися в Україні закритою соціальною групою, для якої суто внутрішні інтереси виявляються важливішими, ніж функції громадського управління.

Після перемоги на виборах Президента України Зеленського В. О. – нової постаті в українському політикумі, який розпочинає державно-політичний поступ та формування своєї політичної команди, в Україні вимальовуються, на нашу думку, дві перспективи: перша – поступове зрощування з однією із вже існуючих владно-політичних еліт, що у підсумку призведе до продовження стагнації економіки, формального декларування соціальних та правових орієнтирів, посилення поляризації населення за мовним, соціальним та економічним критеріями... Адже очевидним є той факт, що сучасний, м'яко кажучи, далекий від бажаного, стан української держави – це результат діяльності владно-політичних еліт пострадянського періоду й сьогодення. Або ж друга – створення якісно нової молоді самостійної владно-політичної еліти, котра виокремиться з-поміж інших й візьме реальний курс на становлення територіально й ментально єдиної, справді економічно незалежної та потужної, правової, соціально спрямованої держави, в якій права та свободи людини і громадянина не лише гарантуються, а й забезпечується їх дотримання. Недаремно ж 73,22 % виборців повірили в можливі зрушення та зміни на краще в Україні з приходом нового покоління політичних діячів [3].

Література

1. Юрій М. Ф. Політологія: навчальний посібник / М. Ф. Юрій. – К.: Дакор, КНТ, 2006. – 416 с.

2. Дописувачі Вікіпедії, «Теорія еліт» Українська Вікіпедія. – [Електронний ресурс]: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

3. «Вибори Президента України 2019». Центральна виборча комісія. – [Електронний ресурс]: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp001.html>

Krysiuk Yu. Ukrainian power-political elite: prospects for development. *the article deals with the question of the formation of power and political elites, in particular Ukrainian, its specific features and schemes of formation are defined, prospects of development are outlined.*

Keywords: *power-political elite, theory of elites, executive power, political establishment.*